

Аксіологічний вимір групової роботи в подоланні особистісної кризи

Леонід Ніколаєв*

Кандидат психологічних наук, доцент
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
08401, вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-6506-4871>

◆ **Анотація.** Соціокультурні трансформації сучасності, що спричиняють особистісні кризи і втрату орієнтирів, актуалізують потребу в аксіологічному вимірі психотерапевтичної допомоги. Метою дослідження було визначення, як аксіологічний вимір групової роботи сприяє подоланню кризових станів та впливає на особистісні зміни. Дослідження проведено в межах теоретико-методологічного підходу з використанням комплексу загальнонаукових методів пізнання. Основним застосованим методом був теоретичний аналіз наукових джерел, що дозволив систематизувати і узагальнити теоретичні підходи до розуміння аксіологічного виміру групової роботи у подоланні особистісної кризи. Проведено порівняльний аналіз провідних психологічних теорій і моделей (Шварца, Таджфела і Тернера, Фельдмана), що розкрив механізми функціонування цінностей у груповій взаємодії. Аналіз цих підходів розкрив, як спільні цінності слугують основою для створення безпечного простору, де можливе глибоке самопізнання, рефлексія та трансформація особистості в кризових умовах. Було встановлено, що цінності є не лише особистісними орієнтирами, а й інструментами регулювання групової взаємодії, що визначають психологічну безпеку, сприяють соціальному прийняттю та активізують ресурси зростання в кризі. Форма групової роботи є ефективним інструментом у підтримці та реабілітації особистості, що переживає кризовий стан. Виявлено, що цінності функціонують як регулятори міжособистісної взаємодії, забезпечуючи внутрішню згуртованість і зовнішню ефективність групової роботи. Включення учасника до ціннісно-уніфікованої групи створює умови для рефлексії, переосмислення ідентичності та відновлення життєвої смислової перспективи. При цьому ефективність значною мірою визначається ціннісним компонентом, який окреслює мотивацію, характер спілкування та якість стосунків у групі

◆ **Ключові слова:** групова психотерапія; психологія кризи; трансформація особистості; психологічна підтримка; соціальна ідентичність; терапевтичні інтервенції; ціннісні системи

◆ Вступ

Сучасне суспільство перебуває у стані глибоких соціокультурних трансформацій, що супроводжуються посиленням особистісних криз, втрати ціннісних орієнтирів і відчуття екзистенційної непевності. Зростання кількості людей, які переживають внутрішні конфлікти, пов'язані з втратою сенсів, ідентичності чи життєвих пріоритетів, вимагає пошуку ефективних підходів до подолання таких станів. У цьому контексті особливої значущості набуває аксіологічний вимір психотерапевтичної допомоги, який передбачає глибине осмислення й переосмислення ціннісних структур

особистості. Проблематика аксіологічного виміру в груповій психотерапії в контексті подолання особистісної кризи має міждисциплінарний характер й розроблялася у філософсько-психологічному та прикладному психотерапевтичному контекстах американськими, австрійськими та українськими дослідниками. У своїй праці Н.О. Номуч & О.В. Voitenko (2024) акцентували на ролі К. Роджерса та його концепції ціннісної конгруентності в межах гуманістичної психології, де обґрунтовується значення безумовного прийняття, емпатії та автентичності як основ психологічної безпеки

Приклад цитування:

Nikolaiev, L. (2025). Axiological dimension of group work in overcoming a personal crisis. *The Bulletin of National Defence University of Ukraine*, 20(6), 61-67. doi: 10.33099/2617-6858-25-20-6-61-67.

Історія статті: Отримано: 04.07.2025; Доопрацьовано: 24.10.2025; Прийнято: 27.11.2025

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

*Автор-кореспондент

й особистісного зростання. Дослідження К. Роджерса стали підґрунтям для аксіологічного підходу в груповій терапії, сприяючи розвитку середовища, у якому цінності можуть бути відкрито виражені й переглянуті. Вагомими були ідеї V. Frankl (2020), для якого цінності були ядром особистості та ключем до подолання екзистенційної кризи, а пошук сенсу виступав головним механізмом внутрішнього зцілення. Його підхід активно використовується в логотерапевтичних методиках групової психотерапії. В свою чергу, екзистенційна психологія з її лідером І. Ялом розглядає групову терапію як простір для ціннісного переосмислення через живу міжособистісну взаємодію, де група є дзеркалом для усвідомлення себе, своїх цінностей, провини та відповідальності, що, як зазначено O.S. Rybak (2020), сприяє саморефлексії, розвитку емпатії, прийняттю й подоланню ізоляції в кризових станах. Представники self-психології наголошують на ролі емпатійної взаємодії у формуванні особистісної ідентичності. Так, засновник цього напрямку Г. Кохут описує, як підтримка й віддзеркалення з боку інших сприяють стабілізації «Я» та реконструкції базових ціннісних уявлень. Терапевтичні стосунки виступають середовищем для відновлення цілісності особистості після травматичного досвіду. Водночас вагому роль відіграє позитивне ставлення до майбутнього, що є визначальним чинником відновлення (зокрема посттравматичного зростання в учасників бойових дій), оскільки воно підвищує їхню впевненість у власних можливостях, сприяє ефективному подоланню життєвих труднощів, формує оптимістичне бачення перспектив та забезпечує кращу соціальну адаптацію у кризових умовах (Reva & Titova, 2024).

O. Baidarova & V. Kachan (2025) дослідили групи підтримки як ресурс психосоціальної допомоги в екстремальних умовах, підкреслюючи роль спільних цінностей виживання та взаємодопомоги у формуванні стійкості особистості. O. Kihtyuk & T. Fedotova (2021) проаналізували методи психологічної підтримки особистості, зосереджуючись на ролі ціннісної взаємодії між клієнтом і психологом у процесі відновлення особистісної цілісності. L.Y. Nianko & V.V. Nianko (2024) розглянули особливості психологічної підтримки в умовах війни, акцентуючи увагу на тому, як спільні цінності безпеки та виживання створюють основу для групової згуртованості та взаємопідтримки. M. Slyusarevskyy & L. Hryhorovska (2022) визначили психологічну підтримку учасників освітнього процесу в умовах війни, підкреслюючи важливість ціннісної конгруентності в освітньому середовищі для збереження психологічного благополуччя. V.V. Vyshnovskiy & I.M. Perih (2025) виявили вплив психологічних інтервенцій на психологічне здоров'я людини в умовах війни, визначаючи роль спільних цінностей у груповій терапії як чинника відновлення особистісної стійкості. Y. Pylypchuk & L. Ponomarenko (2024) дослідили проблему реабілітації військових і цивільних від психологічних травм, підкреслюючи роль групових цінностей у процесах відновлення та соціальної

реінтеграції. У процесі групової взаємодії розгортається складна динаміка формування групової ідентичності, що створює основу для переосмислення власного досвіду через співвіднесення з досвідом інших учасників. Така взаємодія дозволяє перебудовувати ціннісно-нормативну структуру особистості, наповнюючи її новим сенсовим змістом, що відповідає актуальним викликам і внутрішнім потребам індивіда. Таким чином, звернення до аксіологічного виміру групової роботи дозволяє не лише підвищити її ефективність у подоланні особистісної кризи, а й переосмислити самі засади психотерапевтичної допомоги в бік більш глибокого врахування екзистенційних, культурних і соціальних чинників. Метою статті було обґрунтування потенціалу групової роботи як ефективного засобу подолання особистісної кризи. Завдання дослідження: здійснити аналіз теоретичних та емпіричних підходів щодо функціонування цінностей у групі; з'ясувати значення ціннісної конгруентності, групової ідентичності та довіри для ефективного подолання особистісної кризи; показати, як спільні цінності та аксіологічний простір групи сприяють рефлексії, переосмисленню ідентичності, відновленню життєвих смислів й формуванню психологічної стійкості.

✦ Матеріали та методи

Дослідження здійснювалося в межах теоретико-методологічного підходу з використанням комплексу загальнонаукових методів пізнання для систематизації та концептуалізації аксіологічного виміру групової роботи в подоланні особистісної кризи. Інформаційною базою дослідження слугували наукові публікації з психології, психотерапії та аксіології (Maksymenko, 2006; Tytarenko, 2007). Використано праці теоретиків групової терапії та сучасні дослідження з проблематики ціннісних орієнтацій особистості (Pryshlyak, 2019; Rybak, 2020). Теоретичний аналіз наукових джерел застосовувався для систематизації та узагальнення існуючих підходів до розуміння ролі цінностей у груповій психотерапевтичній роботі. Цей метод дозволив виявити основні напрями досліджень аксіологічного виміру групової взаємодії та визначити теоретичні лакуни в означеній проблематиці. Порівняльний аналіз провідних психологічних теорій і моделей (Ш. Шварца, Г. Таджфела і Дж. Тернера, А. Фельдмана) застосовано для виявлення механізмів функціонування цінностей у груповій взаємодії та їхнього впливу на процеси подолання особистісної кризи. Метод синтезу використовувався для інтеграції різнопланових теоретичних положень у цілісну концептуальну схему розуміння ролі ціннісного компонента в груповій психотерапевтичній роботі. Метод класифікації застосовано для систематизації теоретичних моделей за критеріями їхнього фокусу на цінностях, форми прояву ціннісних орієнтацій та ролі в подоланні особистісної кризи. Структурно-функціональний аналіз дозволив виявити взаємозв'язки між різними компонентами аксіологічного виміру групової взаємодії – психологічною безпекою, ціннісною

конгруентністю, груповою ідентичністю та процесами особистісної трансформації. Методологічною основою дослідження стали принципи системного підходу для розгляду групової роботи як цілісної системи взаємопов'язаних елементів, де ціннісний компонент виконує інтегративну функцію. Принцип історизму забезпечив аналіз еволюції поглядів на роль цінностей у психотерапевтичній практиці від класичних гуманістичних підходів до сучасних інтегративних моделей. Принцип комплементарності дозволив поєднати різні теоретичні підходи для створення багатовимірного розуміння досліджуваної проблематики, що охоплює індивідуальні, міжособистісні та групові аспекти ціннісної взаємодії.

◆ Результати та обговорення

Аксіологічний вимір групової роботи – це ціннісний аспект взаємодії учасників, що полягає в усвідомленні, переосмисленні та гармонізації особистих і спільних цінностей задля психологічного зростання, відновлення ідентичності й подолання особистісної кризи. Аналіз наукових джерел дав змогу виокремити низку характеристик аксіологічного виміру групової роботи. Зокрема, у кризових станах відбувається порушення ціннісної системи особистості, однак група створює умови для її переосмислення та відновлення (Тютаренко, 2007). Важливим чинником є ціннісна конгруентність: групове середовище сприяє узгодженню особистісних переконань із груповими нормами, що зменшує внутрішні конфлікти та підтримує автентичність (Maksymenko, 2006). При цьому, реалізація аксіологічного виміру можлива лише за умови психологічної безпеки, яку забезпечує атмосфера довіри, відкритого самовираження й рефлексії. Відчуття належності до групи формує групову ідентичність і спільноту, а спільні цінності виступають орієнтирами для подальшого життя (Shepelieva, 2014; Lytvynchuk, 2021). Завдяки груповій рефлексії, зворотному зв'язку та моделюванню поведінки відбувається реконструкція ціннісно-нормативної структури, що допомагає подолати розгубленість і повернутися до активного життя (Номуч & Voitenko, 2024). Аксіологічний вимір групової взаємодії досліджувався у межах низки теоретичних моделей: модель універсальних цінностей Шварца, теорія групової синергії, теорія соціальної ідентичності та категоризації Таджфела і Тернера, а також модель групових норм Фельдмана. Модель цінностей Шварца – одна з ключових у сучасній аксіопсихології, що класифікує 10 базових цінностей на основі їх ролі у людському житті (влада, безпека, досягнення, гедонізм, стимуляція, самостійність, універсалізм, доброзичливість, традиції та конформізм) за універсальними мотиваційними цілями. Її застосовують у груповій психотерапії, особливо в роботі з особистісними кризами, коли система цінностей дестабілізується. Цінності згруповані у двовимірну структуру: самопіднесення ↔ самозростання та збереження ↔ відкритість до змін. У кризі часто виникає конфлікт або втрата значущості цінностей, що

ускладнює адаптацію та потребує переосмислення (Lechner *et al.*, 2024). Під час кризи ціннісна система людини часто втрачає узгодженість: вона може перестати діяти з тих мотивів, які раніше були значущими (наприклад, сім'я, успіх, стабільність), або відчувати конфлікт між суперечливими цінностями. С.М. Lechner *et al.* (2024) зазначили, що модель Шварца у груповій роботі дозволяє: діагностувати ціннісні розриви, структурувати рефлексію через вправи й дискусії, а також сприяти формуванню ціннісної конгруентності. Це допомагає учасникам усвідомити внутрішні пріоритети й узгодити їх із поведінкою, що сприяє емоційному відновленню.

Як можливий приклад застосування цієї моделі у груповій роботі може слугувати вправа «Коло цінностей», де учасники отримують картки з назвами 10 базових цінностей Шварца та обирають 3 найважливіші для себе на даний момент часу. Потім – ті, що були важливими до кризи. Обговорення відбувається за наступними запитаннями: Що змінилося? Що допомагає триматися зараз? Чи є суперечності між цінностями, які заважають рухатися вперед? Рольова гра «Рішення в конфлікті цінностей» також демонструє застосування даної моделі. Учасник переживає дилему: залишитися з родиною (безпека, доброзичливість) чи змінити професію (самостійність, стимуляція). Група моделює обидві ситуації і дає зворотний зв'язок, допомагає побачити несвідомі цінності й пріоритети. Отже, модель Шварца є не лише теоретичною схемою, а практичний інструмент для групової терапії, що дозволяє: осмислити зміни у власних цінностях; виявити внутрішні суперечності; знайти точки опори для відновлення цілісності особистості. Теорія групової синергії розглядає групу як цілісну систему, що здатна створювати нову якість взаємодії, яка перевищує суму індивідуальних внесків. У подоланні кризи це дає розуміння, як спільна енергія, підтримка й ціннісний діалог сприяють зціленню та особистісній трансформації. Основні принципи – емерджентність, взаємодоповнення, спільне ціннісне поле та колективне переживання (Rybak, 2020; Kutsyi & Partyko, 2025). У ситуації особистісної кризи людина часто відчуває втрату сенсу, ізоляцію, ціннісну дезорієнтацію. О. Kutsyi & N. Partyko (2025) підкреслюють, що саме у груповій взаємодії синергія стає ресурсом трансформації. Вона допомагає віднайти спільні цінності й нові сенси, створює умови для психологічної безпеки та відновлення довіри. Також групова синергія активує ціннісну рефлексію через діалог, метафори й зворотний зв'язок, а також сприяє формуванню групової ідентичності, у якій людина відчуває приналежність і прийняття. Як ілюстративний приклад можна розглянути вправу «Колективна мозаїка», яка могла б створювати можливість кожному учаснику групи принести/назвати предмет чи слово, які символізують важливу для нього цінність, для створення спільної «мозаїки цінностей». Учасники проговорюють, які цінності об'єднують, які доповнюють одна одну. Так виникає синергетичний ефект: виникає нове уявлення про «колективне Я»

групи і простір для ідентифікації. Теорія групової синергії допомагає розглядати групову терапію як джерело нової цілісності. У цьому процесі цінності групи можуть стати для людини в кризі тимчасовим або сталим орієнтиром. Групова взаємодія сприяє відновленню внутрішнього сенсорного каркасу. Крім того, виникає ефект, якого індивідуальна робота не може досягти, – спільне віднайдення смислу. Психологічні аспекти синергії в групі включають збіг цінностей між учасниками, наявність чітких правил і зв'язків, злагоджену співпрацю, взаємну підтримку та визнання. Важливою умовою є наявність лідера або фасилітатора, який координує дії, визначає ролі та підтримує спільну мету. Синергія також посилюється, коли кожен учасник відчуває відповідальність і належність до групи (Kutsyi & Partyko, 2025).

Модель групової ідентичності та соціальної категоризації Таджфела і Тернера пояснює, як людина формує своє «Я» через приналежність до груп, і як це може впливати на поведінку, самооцінку і відчуття безпеки. Групова ідентичність – це важливе джерело психологічного благополуччя, особливо в періоди нестабільності. Модель включає два основні концепти: соціальну категоризацію – автоматичне розподілення людей на «ми» і «вони», що допомагає орієнтуватися в соціумі, але може спричиняти упередження; та соціальну ідентичність – ототожнення себе з групою, що впливає на самооцінку й прийняття її цінностей і норм (Tytarenko, 2007; Номыч & Voitenko, 2024). Аналізом N.V. Chepelieva (2014) виявлено, що в період особистісної кризи людина часто втрачає чітке розуміння себе, переживає втрату приналежності, сумнівається у своїх цінностях, відчуває ізоляцію. За таких умов, вважає дослідниця, участь у підтримувальній терапевтичній групі може відновити позитивну соціальну ідентичність (через «я – частина спільноти»), дати змогу людині переосмислити свої цінності в діалозі з іншими та зміцнити самооцінку і цілісність особистості. Як можливий приклад у практиці може розглядатися вправа «Я і ми». Учасників просять написати 3 слова про себе, 3 слова про групу, і 3 – де «я» і «група» перетинаються. Потім іде обговорення: де я відчуваю себе частиною, де – окремим? Що мені важливо в нашій групі? Така робота активізує усвідомлення

групової ідентичності, її цінностей, а також формує відчуття приналежності й підтримки. Як додатковий ілюстративний приклад може слугувати групова рефлексія «Коли я відчув, що належу». Учасники діляться моментом, коли вони вперше відчули себе частиною групи. Це створює поле довіри й відкритості, а також дозволяє переосмислити ідентичність через досвід прийняття. Отже, модель Таджфела і Тернера дозволяє побачити, що групова ідентичність – це не лише соціальний факт, а й терапевтичний ресурс, особливо коли вона базується на спільних цінностях, безпечному середовищі та діалозі й прийнятті. У кризовому періоді, коли «Я» розхитане, група стає тим місцем, де можна знайти себе заново – через інших, і поступово відновити цілісність особистості.

Модель групових норм Фельдмана пояснює, як у групі формуються спільні правила й цінності, що регулюють поведінку учасників, підтримують згуртованість, передають важливі для групи смисли та забезпечують психологічну безпеку. У кризовий період чіткі норми допомагають людині відчути підтримку, уникнути засудження, переосмислити цінності та знайти нові опори через спільні моральні принципи й приналежність до групи (Tytarenko, 2007; Chepelieva, 2014). Процес спільного вироблення групових норм відіграє ключову роль у становленні згуртованості колективу, визначенні правил взаємодії та підтриманні стабільності внутрішніх відносин. Уже на першій зустрічі учасники разом із тренером створюють перелік правил (наприклад, пунктуальність, конфіденційність, «я – повідомлення» тощо), що формує відповідальність і залученість у побудову ціннісного поля. Важливо також обговорювати порушення норм – це не покарання, а привід до рефлексії, що посилює психологічну безпеку й підтримує ціннісний каркас групи. Як приклад ефективного підходу може розглядатися вправа «Цінності нашої групи», коли учасники формують спільний перелік важливих для них цінностей. Отже, модель Фельдмана і теоретичні припущення свідчать про те, що групові норми – це не лише правила, а й носії спільних цінностей, що допомагають долати особистісну кризу, відновлювати довіру й стабільність. Згруповані дані проаналізованих моделей представлені в Таблиці 1.

Таблиця 1. Теоретичні моделі і роль цінностей у груповій взаємодії

Модель	Автори	Основні положення	Роль цінностей
Модель універсальних цінностей	Ш. Шварц	10 базових цінностей згруповано в 4 кластери; цінності мають мотиваційне ядро	Формують внутрішню мотивацію, впливають на стиль взаємодії; спільність цінностей сприяє довірі в групі
Теорія групової синергії	Д. Джонсон, Ф. Джонсон	Група досягає більшого через об'єднання потенціалів; виникає ефект синергії	Спільні цінності (довіра, підтримка) є умовою виникнення синергії та групового зростання
Теорія соціальної ідентичності та категоризації	А. Таджфел і Дж.С. Тернер	Людина ідентифікує себе з групою, що має значущі характеристики. Категоризація формує «ми» проти «вони»	Групові цінності стають частиною самоідентифікації; переоцінка себе через приналежність до групи сприяє подоланню кризи
Модель групових норм	А. Фельдман	Норми виникають у відповідь на потреби групи, очікування, історію взаємодії	Норми є формою вираження групових цінностей; регулюють прийнятну поведінку, забезпечують психологічну безпеку

Джерело: розроблено автором

У Таблиці 2 здійснено порівняння моделей, щоб глибше розкрити багатовимірність аксіологічного підходу в груповій роботі під час подолання особистісної кризи. Моделі охоплюють як внутрішні пріоритети (Шварц), так

і соціальний контекст (Фельдман, теорія синергії, соціальної ідентичності). Це показує, що цінності є одночасно внутрішнім ресурсом і механізмом групової підтримки, що дозволяє створити цілісну систему допомоги в кризі.

Таблиця 2. Порівняння моделей

Критерій	Модель Шварца	Синергія	Соціальна ідентичність	Модель Фельдмана
Тип моделі	Індивідуально-аксіологічна	Динаміко-групова	Соціально-психологічна	Нормативно-поведінкова
Фокус на цінностях	Ядро особистості	Умова ефективної взаємодії	Засіб ідентифікації	Регулятор поведінки
Форма прояву цінностей	Особисті пріоритети	Спільна мета, довіра	«Ми-ідентичність»	Групові правила
Роль у кризі	Осмилення сенсу, мотивація до змін	Підтримка, посилення ресурсу	Переоцінка «Я» через групу	Забезпечення стабільності, етики взаємодії

Джерело: розроблено автором

Систематизація та порівняння чотирьох теоретичних у Таблиці 1 і Таблиці 2 концепцій виявили їхню взаємодоповнюваність у поясненні ціннісних механізмів групової терапії. Концепція Шварца висвітлює внутрішньопсихологічні процеси трансформації світоглядних пріоритетів особистості, тоді як синергетичний підхід розкриває колективні ефекти об'єднання індивідуальних потенціалів навколо спільних ідеалів. Теоретична рамка соціальної категоризації демонструє, як включення до значущої спільноти реструктурує самосприйняття через засвоєння групових стандартів, водночас нормативна концепція показує практичні способи втілення ціннісних принципів у конкретних правилах співіснування. Кожна парадигма акцентує різні грані аксіологічного впливу – від інтрапсихічних змін світоглядних орієнтирів до формування міжособистісних зв'язків та встановлення організаційних стандартів поведінки, що в сукупності створює багаторівневу систему підтримки для осіб у стані екзистенційної дезорієнтації. Для цього дослідження важливі праці, що висвітлили вплив психологічної безпеки, ціннісної конгруентності і культурно-ціннісних установок на ефективність групової динаміки й подолання особистісних криз. А. Lytvynchuk (2021) зазначено, що в умовах «трансформаційного середовища» ХХІ ст. суб'єктивне відчуття безпеки особистості суттєво змінюється, що зумовлює потребу в поглиблених наукових дослідженнях. А.С. Edmondson & Z. Lei (2014) визначили психологічну безпеку як зменшення міжособистісного ризику за умов невизначеності. Вони виділили передумову командної роботи, як посередника між організаційним кліматом і обміном знаннями, як наслідок взаємодії у різних колективах і як регулятор опору інноваціям. А. Carmeli & J.H. Gittel (2009) виявили зв'язок між «високоякісними стосунками» і рівнем безпеки, що впливає на здатність працівників вчитися на помилках. Дослідження S.B. Wanless (2016) розглядає безпеку ширше – як ресурс розвитку особистості та частину соціального капіталу. В 2020-2021 рр. увага дослідників змістилася на сферу охорони здоров'я в умовах пандемії COVID-19, що актуалізувало питання психологічної безпеки в екстремальних умовах (O'Donovan & McAuliffe, 2020).

Сучасні дослідження акцентують на ролі спільних цінностей у формуванні безпечного середовища, де ціннісна конгруентність сприяє ефективній командній роботі, що є критично важливим під час подолання криз (Edmondson & Lei, 2014). Аналіз O.S. Rybak (2020) засвідчив актуальність моделі Хофстеде для сучасних соціокультурних викликів, оскільки п'ять її ключових орієнтацій (індивідуалізм – колективізм, коротко- і довготривала орієнтація, фемінність – маскуліність, ставлення до невизначеності, орієнтація на владу) виступають продуктивним інструментом для розуміння групової динаміки та подолання особистісної кризи. У праці O.Yu. Pryshlyak (2019) підкреслено, що «згідно з теорією культурних вимірів Хофстеде основними показниками національних культур є: індекс дистанції влади; рівень інтеграції в суспільні відносини (індивідуалізм/колективізм); соціальні ролі статей; ставлення до невизначеності; довгострокова орієнтація; поблажливість/самообмеження». Ці орієнтації дозволяють глибше зрозуміти мотивацію, очікування й стилі взаємодії учасників, що формує психологічно безпечне середовище – основу особистісної трансформації. Наприклад, індивідуалізм чи колективізм впливає на потребу в підтримці чи рефлексії; орієнтація на час – на очікування щодо темпу змін; фемінність чи маскуліність – на емоційну відкритість; реакція на невизначеність – на потребу в структурі; орієнтація на владу – на очікування щодо стилю лідерства в групі. Ця методологія також знайшла застосування у L.M. Karamushka (2022) для аналізу трансформацій психічних станів у кризових, зокрема воєнних, умовах. О.М. Kochubeinyuk (2023), в свою чергу, проаналізував вплив національних та культурних особливостей на формування ідентичності біженців у процесі їхньої інтеграції в інше суспільство. Розуміння таких культурних параметрів, як дистанція до влади, уникнення невизначеності та індивідуалізм/колективізм, є необхідним для побудови ефективних групових інтервенцій із ціннісним компонентом. Емпіричні дослідження підтверджують важливість ціннісної конгруентності, тобто відповідності між особистими цінностями учасника та домінуючими цінностями групи чи організації. Метааналіз A.L. Kristof-Brown *et al.* (2005)

продемонстрував, що така відповідність прямо корелює з емоційним залученням, внутрішньою мотивацією і загальним добробутом учасників. Дослідження емоційного здоров'я та конгруентності підтверджують важливість узгодженості особистісних і групових цінностей для психологічного благополуччя (Sannikova, 2024). В умовах особистісної кризи, коли внутрішня система цінностей піддається перегляду, належність до групи, в якій панують співзвучні ціннісні орієнтири, виступає чинником стабілізації і сенсотворення. Саме ціннісна конгруентність виявляється одним із головних предикторів довіри, відкритості й активної участі в групових процесах. Таким чином, інтеграція концепцій ціннісної конгруентності та культурних параметрів дозволяє поглибити розуміння механізмів, через які група стає не лише соціальною системою, а й аксіологічним простором, що сприяє подоланню кризи, відновленню особистісної цілісності та формуванню нової ідентичності.

♦ Висновки

У дослідженні доведено, що цінності є надзвичайно важливими для людини, оскільки вони виступають джерелом мотивації, а їх усвідомлення та реалізація забезпечують можливість особистісного становлення та відчуття задоволення від життя. Визначено, що цінності виконують ключову роль у регуляції групової взаємодії, адже саме вони створюють відчуття психологічної безпеки, активізують приховані ресурси особистості, сприяють соціальній адаптації та прийняттю себе у кризових ситуаціях. Встановлено, що групова форма роботи є ефективним інструментом підтримки та реабілітації особистості, яка переживає кризовий стан. При цьому ефективність групової взаємодії зумовлена не лише її структурними чи процесуальними параметрами, а й ціннісною складовою, що визначає мотивацію, характер комунікації та якість взаємин у групі. Доведено, що поєднання різних психологічних моделей дозволяє інтегрувати інтраперсональні, інтерперсональні та

соціальні аспекти аксіологічного впливу групи в умовах особистісної кризи. Аналіз теоретичних підходів, зокрема моделі універсальних цінностей Шварца, теорії групової синергії, теорії соціальної ідентичності та категоризації Таджфела і Тернера, а також моделі групових норм Фельдмана, показав, що спільні цінності слугують фундаментом для створення безпечного простору, де можливі самопізнання, рефлексія та трансформація особистості у кризових обставинах. Цінності виконують функцію регулятора міжособистісної взаємодії, забезпечуючи згуртованість і результативність групової роботи. Встановлено, що спільні цінності формують позитивну групову ідентичність, сприяють розвитку норм взаємоповаги, емпатії та довіри, які є ключовими чинниками подолання особистісної кризи. Відповідно, в умовах групової взаємодії особистість може реінтегруватися у соціальний простір, оновити власну ціннісну систему й сформувати нові життєві смисли, що підвищує її психологічну стійкість. Результати дослідження підтверджують, що аксіологічний підхід до аналізу групової роботи відкриває нові можливості для розуміння механізмів підтримки особистості у критичних періодах життя та обґрунтовує доцільність включення ціннісних інтервенцій у психологічну практику. Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому вивченні механізмів ціннісного впливу на групову динаміку та розробленні інноваційних психологічних інтервенцій, спрямованих на підвищення стійкості й адаптивності особистості у кризових ситуаціях.

♦ Подяки

Немає.

♦ Фінансування

Немає.

♦ Конфлікт інтересів

Немає.

♦ Джерела

- [1] Baidarova, O., & Kachan, V. (2025). Survive and live during war: Support groups as a resource for psychosocial assistance. *Bulletin: Social Work*, 1(10), 5-15. doi: 10.17721/2616-7786.2024/10-1/1.
- [2] Carmeli, A., & Gittel, J.H. (2009). High-quality relationships, psychological safety, and learning from failures in work organizations. *Journal of Organizational Behavior*, 30(6), 709-729. doi: 10.1002/job.565.
- [3] Chepelieva, N.V. (2014). *Understanding and interpretation of life experience as a factor of personality self-projection. Science and Education*, 9, 22-26.
- [4] Edmondson, A.C., & Lei, Z. (2014). Psychological safety: The history, renaissance, and future of an inter-personal construct. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 1, 23-43. doi: 10.1146/annurev-orgpsych-031413-091305.
- [5] Frankl, V. (2020). *Man's search for authentic meaning: A psychologist in a concentration camp*. Kharkiv: Klub Simeinoho Dozvillia.
- [6] Homych, H.O., & Voitenko, O.V. (2024). *Activation of individual psychological resources under conditions of social deprivation*. In *Activation of individual psychological resources under various socialization conditions* (pp. 8-32). Pereiaslav: Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav.
- [7] Karamushka, L.M. (2022). *Individual mental health during war: How to preserve and maintain it*. Kyiv: H.S. Kostiuk Institute of Psychology of NAES of Ukraine.
- [8] Kihtyuk, O., & Fedotova, T. (2021). Psychological support of personality: Methods and features of work of the clinical psychologist. *Psychological Prospects Journal*, 38, 63-75. doi: 10.29038/2227-1376-2021-38-63-75.

- [9] Kochubeinyk, O.M. (2023). *Emergency situation as a social construction*. Kyiv: Institute of Social and Political Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine.
- [10] Kristof-Brown, A.L., Zimmerman, R.D., & Johnson, E.C. (2005). Consequences of individual's fit at work: A meta-analysis of person-job, person-organization, person-group, and person-supervisor fit. *Personnel Psychology*, 58(2), 281-342. doi: [10.1111/j.1744-6570.2005.00672.x](https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.2005.00672.x)
- [11] Kutsyi, O., & Partyko, N. (2025). *Synergistic effect of motivation in the prospects of its use in practical organisational psychology*. *Veritas: Legal and Psychological-Pedagogical Research*, 1(1), 68-77.
- [12] Lechner, C.M., Beierlein, C., Davidov, E., & Schwartz, S.H. (2024). Measuring the four higher-order values in schwartz's theory: Validation of a 17-item inventory. *Journal of Personality Assessment*, 106(5), 651-664. doi: [10.1080/00223891.2024.2311193](https://doi.org/10.1080/00223891.2024.2311193).
- [13] Lytvynchuk, A. (2021). Psychological safety of personality as a current problem of contemporary psychology. *Visnyk of the Lviv University. Series: Psychological Sciences*, 9, 154-161. doi: [10.30970/PS.2021.9.20](https://doi.org/10.30970/PS.2021.9.20).
- [14] Maksymenko, S.D. (2006). *Genesis of personality actualization*. Kyiv: KMM.
- [15] Nianko, L.Y., & Nianko, V.V. (2024). Psychological support in times of war. *Scientific Journal of Lviv State University of Internal Affairs. Psychology Section*, 1, 40-46. doi: [10.32782/2311-8458/2024-1-6](https://doi.org/10.32782/2311-8458/2024-1-6).
- [16] O'Donovan, R., & McAuliffe, E. (2020). A systematic review of factors that enable psychological safety in healthcare teams. *International Journal for Quality in Health Care*, 32(4), 240-250. doi: [10.1093/intqhc/mzaa025](https://doi.org/10.1093/intqhc/mzaa025).
- [17] Pryshlyak, O.Yu. (2019). *Analysis of G. Hofstede's cultural dimensions theory*. In I.V. Kozubovska & F.F. Shandor (Eds.), *Sociology and social work under conditions of national and regional challenges: Materials of reports and presentations of the international scientific-practical conference* (pp. 80-81). Uzhhorod: RIK-U.
- [18] Pylypchuk, Y., & Ponomarenko, L. (2024). The problem of rehabilitation of military and civilians from psychological traumas in the works of Ukrainian teachers and psychologists. *Scientific-Pedagogical Studies*, 8, 99-124. doi: [10.32405/2663-5739-2028-8-99-124](https://doi.org/10.32405/2663-5739-2028-8-99-124).
- [19] Reva, M., & Titova, T. (2024). Peculiarities of post-traumatic growth of combatants with different attitudes towards the future. *Psychology and Personality*, 14(1), 129-140. doi: [10.33989/2226-4078.2024.1.298774](https://doi.org/10.33989/2226-4078.2024.1.298774).
- [20] Rybak, O.S. (2020). *Cultural-value orientations of students with different levels of ethnic identity*. (Doctoral dissertation, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine).
- [21] Sannikova, O. (2024). Emotional health and congruence: Problems of determination. *Science and Education*, 1, 68-74. doi: [10.24195/2414-4665-2024-1-11](https://doi.org/10.24195/2414-4665-2024-1-11).
- [22] Slyusarevskyy, M., & Hryhorovska, L. (2022). Psychological support for education process participants the conditions of war. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 4(1). doi: [10.37472/v.naes.2022.4129](https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4129).
- [23] Tytarenko, T.M. (2007). *Life crises: Counseling technologies* (Part 2). Kyiv: Hlavnyk.
- [24] Vyshnovskiy, V.V., & Perih, I.M. (2025). The influence of psychological interventions on human psychological health in war conditions. *Scientific Notes of TNU Named After V.I. Vernadsky. Series: Psychology*, 36(75), 35-40. doi: [10.32782/2709-3093/2025.1/07](https://doi.org/10.32782/2709-3093/2025.1/07).
- [25] Wanless, S.B. (2016). The role of psychological safety in human development. *Research in Human Development*, 13(1), 6-14. doi: [10.1080/15427609.2016.1141283](https://doi.org/10.1080/15427609.2016.1141283).

Axiological dimension of group work in overcoming a personal crisis

Leonid Nikolaiev

PhD in Psychology, Associate Professor
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
08401, 30 Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-6506-4871>

♦ **Abstract.** Contemporary socio-cultural transformations, which cause personal crises and loss of purpose, highlight the need for an axiological dimension in psychotherapeutic assistance. The purpose of the study was to determine how the axiological dimension of group work contributes to overcoming crisis states and affects personal changes. The research was conducted within the framework of a theoretical and methodological approach using a complex of general scientific methods of cognition. The main method used was a theoretical analysis of scientific sources, which helped to systematise and generalise theoretical approaches to understanding the axiological dimension of group work in overcoming a personal crisis. A comparative analysis of leading psychological theories and models (Schwartz, Tajfel and Turner, Feldman) was carried out, which revealed the mechanisms of functioning of values in group interaction. The analysis of these approaches revealed how shared values serve as the basis for creating a safe space where deep self-knowledge, reflection and transformation of the individual in crisis conditions is possible. It was found that values are not only personal guidelines, but also tools for regulating group interaction, determining psychological security, promoting social acceptance, and activating growth resources in a crisis. The form of group work was an effective tool in supporting and rehabilitating a person in a crisis state. It was revealed that values function as regulators of interpersonal interaction, ensuring internal cohesion and external effectiveness of group work. The inclusion of a participant in a value-unified group creates conditions for reflection, rethinking identity, and restoring life's semantic perspective. However, effectiveness is largely determined by the value component, which determines the motivation, nature of communication and quality of relationships in the group

♦ **Keywords:** group psychotherapy; crisis psychology; personality transformation; psychological support; social identity; therapeutic interventions; value systems